

ПОД-СЕКЦИЯ 1. Воспитание и образование.

Гончаренко А.М.,

доцент кафедри методики та психології

дошкільної і початкової освіти,

кандидат педагогічних наук,

Київський університет імені Бориса Грінченка,

м.Київ

**ВПЛИВ ПРИРОДНОГО ДОВКІЛЛЯ
НА МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ**

Ключові слова: дошкільний вік; життедіяльність; комунікативно-мовленнева компетентність; мовлення; природне довкілля.

Keywords: preschool age; livelihoods; communicatively-speech competence; broadcasting; natural environment.

Проблеми мовленнєвої компетентності дошкільників набувають актуальності та відображають широкий інтерес науковців. Комунікативно-мовленнєвий розвиток розглядається як процес становлення форм та засобів взаємодії дитини з довкіллям, зокрема з природним [1]. Загальновідома думка Л.С.Виготського щодо оволодіння мовою створює передумови для розвитку мислення дитини [2, 3]. Проблема оволодіння мовою означена різнопланово у психологічних дослідженнях: мовлення є процесом вираження думок, почуттів, емоцій в процесі спілкування (С.Л.Рубінштейн), двостороннім взаємним спілкуванням”, процесом слухання і говоріння (М.І.Лісіна, М.І.Жинкін), процесом говоріння (О.О.Леонтьєв). Вітчизняна психологія оперує поняттям про взаємозв’язок, єдність спілкування і діяльності.

Сучасна література спирається на глибоке та скрупульозне лінгвістичне дослідження О.М.Гвоздєва, що охоплює повний і систематичний аналіз процесу засвоєння дитиною граматичної будови мови. Вченими вивчалися різноманітні засоби й способи мовленнєвого розвитку дітей: навчання розповіді за ілюстраціями (О.І.Білан), місце картинки як дидактичного посібника (Л.І.Глухенька); розвиток зв’язного мовлення в театрально-ігровій діяльності (М.В.Водолага, Ю.А.Руденко); зображення словника лексикою поетичних творів Марійки Підгорянки (Н.Р.Кирста); розвиток мовлення засобами образотворчої діяльності (С.В.Ласунова, Т.Г.Постоян); розвиток мовлення засобами українського фольклору (Л.І.Березовська, Н.І.Луцан, Ю.А.Руденко). Т.О.Піроженко у своєму дослідженні відмічає, що першорядного значення набуває не якість мовлення, не досконалість володіння лінгвістичними характеристиками, а контактовстановлюючі засоби, які „працюють” на соціальній розвиток особистості [6]

Видається доцільним продовження розробки проблеми комунікативно-мовленнєвої компетентності дошкільників у різних сферах життедіяльності, надаючи особливого значення природному довкіллю. Переважно у визначені методології дослідження домінуючими виявляються опосередковані методи, чим штучно створюються умови відсторонення дітей від природних об’єктів.

Наукова розвідка має на меті дослідження проблем мовленнєвої компетентності дошкільників на основі спілкування з тим природним довкіллям, в якому живе

дитина. *Теза перша.* Природне середовище уможливлює розвиток сенсорних здібностей: удосконалення зорового і слухового сприймання, тактильно-кінестетичної орієнтації тощо. Спостереження дадуть ключ до логіки життя та співжиття у злагоді, логічна взаємодія дитини з природою сприятиме формуванню фонетико-лексичної компетентності. Таке поєднання завдань видається доцільним, позаяк природне довкілля побудовано й існує за чіткими, цілісними законами логіки. Обґрунтовуючи цю позицію, спираємося на основні прийоми, якими є порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, конкретизація і якими оволодіває дошкільник вже з раннього віку [3, 4]. В результаті цих операцій у дитини формується поняття про предмети довкілля, об'єкти природи через спостереження чи активне оперування ними [5,7]. Мовлення дозволяє виражати окремі властивості, якості, ставлення до предмета у слові, бо останнє є оболонкою понять. Будь-які поняття пов'язані з відчуттями, сприйманням і уявленням дитини. І діти, і дорослі пізнають світ за допомогою понять, і лише на основі понять будуються інші форми мислення – судження, висновки. Під час пізнання природного довкілля дитина переконується, що не існує ні об'єктів без ознак, ні ознак без об'єктів. Будь-яка ознака належить якомусь об'єкту або одна ознака об'єднує множину предметів. Наприклад, дитина розуміє, що підсніжник – це первоцвіт, тому інші ранні квіти – пролісок, шафран, горицвіт, форзиція теж первоцвіти. Отже, стверджуючи ознаку окремого предмета чи об'єкта, дитина, ототожнює, відображає спільність всіх предметів чи об'єктів, наділених подібною ознакою.

Теза друга. Погляд на природне довкілля як на цілісний живий організм, прояви розуміння самоцінності природи, усвідомлення себе як частки її (егоцентичне мислення) формується через слово, приклади, багаторазові спостереження та управлення. Вправи-роздуми, вправи-досліди, вправи-спостереження сприяють поступовому оволодінню дошкільниками вмінню встановлювати зв'язки від слова і словесних висловлювань до їх предметного змісту і навпаки: від предметів, ознак, дій, відношень – до словесних означень.

Теза третя. Розвиток логічного мислення і мовлення дошкільника залежить від умов, що стимулюють його практичну, ігрову, пізнавальну діяльність. Однією з основних умов є формування мовлення як засобу спілкування. Щоб слово вживалося як самостійний засіб мислення, дитина має засвоїти вироблені людством поняття про загальні та суттєві ознаки предметів, явищ природи. Поступово поняття закріплюються у словах, поєднуються між собою у системі. Ще однією умовою є розуміння логічної відносності у природі, що й стане надбанням дошкільника через вміння мислити, означаючи словом природні явища у прямому та зворотному напрямі.

Таким чином, розвиток логічного мислення і мовлення дитини дошкільного віку – важлива складова її психічного розвитку. Оволодіння логічними прийомами мислення і дій сприяє легкості та оперативності мовленнєвої реакції дитини на всі прояви, зміни природного довкілля. Доходимо висновку, що задля активного комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини вкрай важливо створювати та моделювати умови для збереження пізнавальної активності, долучати до вироблення вміння жити у злагоді з природою, з самим собою. А гратися словами дитина має так, як вона грається іграшками. Ігрова та інші види дитячої діяльності сприятимуть розумінню логічної відносності у природі та формуванню мовленнєвої компетентності дошкільників на основі спілкування з природним довкіллям.

Література

1. Бєленька Г. В. Знайомлюся зі світом природи. – Київ: Генеза, 2015. – 47 с.
2. Венгер Л.А., Венгер А.Л. Домашняя школа мышления.- М.: Знание, 1984.-96с.
3. Выготский Л.С. Мысление и речь: Психологические исследования / Г.Н.Шелогурова (ред). – М.: Лабиринт, 1996. – 416 с.
4. Глинка Г.А. Развиваю мышление и речь. Книга 1. СПб.: Питер. 2000.- 78с.
5. Лисенко Н.В. Еко-око: дошкільник пізнає світ природи. – Київ: Слово, 2015. – 345 с.
6. Піроженко Т.О. Мовлення дитини.- К.: Грайлик, 2005.-112с.
7. Природа рідного міста: екологічний путівник до школярика/ упоряд.: Глухова Н.Є., Гончаренко А.М.-К.: ТОВ „Агентство Інтермедіа”, 2007.-24с.